

MIHAIL STATNÎI: PRIN TRADIȚII SPRE PARADIGMELE ARTEI UNIVERSALE

CZU: 75.03.071.1(478)(092)

DOI: <https://doi.org/10.52673/18570461.22.4-67.21>Doctor habilitat în studiul artelor **Tudor STAVILĂ**

E-mail: stavilat52@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5901-1498>

Institutul Patrimoniului Cultural

MIHAIL STATNII: THROUGH TRADITIONS TO THE PARADIGMS OF UNIVERSAL ART

Summary. The native village in the north of Moldova where Mihail Statnii was born – Beleavinț, Briceni, with a predominantly Ukrainian population, with spectacular traditions preserved from his ancestors, has profoundly marked his artistic destiny. Few of our artists have approached with such consistency and dedication the themes of rustic life, traditional winter celebrations, wedding customs, carpet weaving etc. The velvety coloring and the resonant decoration of his paintings express the charming Bucovina, but also the universe of the childhood, the native village, the myths and legends of these lands. It is significant that Mihail Statnii named his jubilee exhibition, which was held on the occasion of his 80th birthday, after the unfailing source of his inspiration – *Traditions*.

Keywords: stylistic manner, coloring, folk traditions, series, self-portrait, art history.

Rezumat. Satul de baștină de la nordul Moldovei în care s-a născut Mihail Statnii – Beleavinț, Briceni, cu populație majoritar ucraineană, cu tradiții spectaculoase păstrate din moși-strămoși, i-a marcat profund destinul artistic. Puțini artiști plastici de la noi au abordat cu atâta consecvență și dedicație tematica vieții rustice, a sărbătorilor tradiționale de iarnă, a obiceiurilor nupțiale, a țesutului covoarelor ș.a. Coloritul catifelat sau de o decorativitate sonoră al tablourilor sale exprimă pitorescul Bucovinei, dar și universul copilăriei, al satului natal, al miturilor și legendelor acestor plaiuri. Este semnificativ că expoziția jubiliară, prilejuită de aniversarea a 80-a, Mihail Statnii a numit-o cu gândul la izvorul nesecat al inspirației sale – *Tradiții*.

Cuvinte-cheie: manieră stilistică, colorit, tradiții populare, serie, autoportret, istoria artei.

Figură emblematică a artelor plastice din Republica Moldova, prin limbajul artistic inconfundabil marcat de o transparență incredibilă a culorilor și de asocieri simbolice, Mihail Statnii este descendent dintr-o familie mixtă – din tată ucrainean și mamă moldoveancă, născut (9.11.1942) în Beleavinț (Briceni), un sat cu populație majoritar ucraineană. Își face studiile la Școala Republicană de Arte „I. Repin” (astăzi Colegiul de Arte Plastice „Alexandru Plămădeală”) din Chișinău (1964–1968) și la Academia de Arte și Arhitectură în cadrul Facultății de Istoria Artei din Sankt Petersburg (1969–1975). Cu toate că s-a format ca istoric al artelor, a preferat să profeseze pictura. Nu este un caz singular pentru Moldova: Ada Zevin, Sergiu Cuciuc, Elena Bontea ș.a. au absolvit aceeași facultate, dar s-au dedicat și ei creației ca atare. Or, istoria artelor era pe timpuri un domeniu prea puțin explorat în spațiul nostru și nu oferea vizibilitate autorului precum o operă de artă, cu atât mai puțin remunerare decentă.

O privire retrospectivă asupra creației lui Mihail Statnii pe parcursul a patru decenii, de la prima expozi-

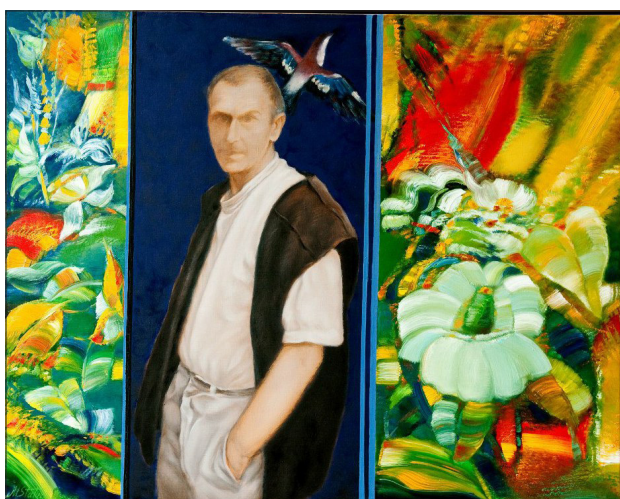
ție personală în anul 1982 și până la expoziția jubiliară din noiembrie 2022, ne permite să descifrăm reperele evoluției sale artistice pornind de la ciclurile consacrate satului natal Beleavinț și până la seria *Tradiții* ce a închinat recenta sa expoziție jubiliară.

Trecerea de la o serie tematică la alta, de la ceea ce putem identifica, retrospectiv, ca fiind o perioadă de creație la alta, se realizează, uneori, prin modificări minime și echilibrate, care provoacă schimbări, păstrând în pictura mai recentă referințe constante către ceea ce le-a precedat. Un lucru comun pentru toate lucrările pictorului sunt amintirile din copilărie și tangențele sale cu istoria artelor universale.

Creația lui Mihail Statnii denotă o tematică extinsă a subiectelor abordate și a tehnicilor utilizate, ceea ce-i permite autorului să conceapă și să continue motivele care se perindă în cicluri și-i marchează etapele creației. Printre subiectele ce-l reprezintă este arta populară (în special covoarele basarabene cu ornamentele lor spectaculoase), tradițiile populare (Malanca și Călușarii, Colindele și Plugușorul), atelierul și vizita-

Primăvara. Prima și ultima, 1984, u., p., 73 × 65 cm.

Lumea în care trăiesc, 2018, u., p., 80 × 100 cm.

torii lui ca o expresie a inspirației, maternitatea, conexiunea cu subiectele religioase din arta universală, cu îngeri și magi prezenți în spațiul artistic al tradițiilor naționale.

La începuturi, pictorul se arată tentat de subiectele ambianței rustice ale satului Beleavinț, de impresiile adunate din copilărie și reflectate în lucrările datând cu prima etapă a creației sale, anii 1980–2000. Creația lui Mihail Statnii se evidențiază în această perioadă printr-o tematică neobișnuită și neîntâlnită în arta colegilor săi de generație, prin motivele pur rustice ancorate în tradițiile locale și modalitatea originală de a le prezenta.

Anume acest aspect specific a fost sesizat de vizitatorii expoziției care s-a desfășurat în anul 1984 la Sala de Expoziții a Ministerului Culturii aflată pe atunci în edificiul Catedralei din centrul Chișinăului. Pânza, denumită incitant *Primăvara. Prima și ultima* (1984), reflectă, într-un limbaj laconic și metaforic, ritualul sacrificării mielului. Compoziția este divizată în trei părți pe verticală, fiecare dintre ele oferind descifrarea mesa-

Așteptare. Fiica Natalia, 1985, u., p., 100 × 80 cm.

jului: în stânga – o tânără lângă un copac înflorit, cu o cunună de flori în păr și un buchet în mâini; în centru – blănița mielului întinsă pe perete, iar în dreapta – un bătrân încovoiat care a sacrificat bietul animal, conștient de rostul acestui sacrificiu. Spectatorul trece imediat de la percepția pur formală a imaginii la ideea esențială a autorului – primăvara, ca expresie a ciclului nesfârșit al vieții pământești, conectată, prin motivul mielului pascal, simbolul jertfirii lui Hristos, la veșnicie.

Mai tradițional din punct de vedere al coloritului și mai generos ca limbaj plastic este tabloul *Așteptare. Fiica Natalia* (1985), care marchează un eveniment esențial în viața pictorului – așteptarea primului nepot, datorită căruia urmează să devină bunic. Profund îngândurată și resemnată, Natalia stă îmbrăcată într-o rochie largă, vișinie, pe fundalul pastelat al cerului, flancată lateral de perdele, având pe măsuta de vis-à-vis un buchet de flori și un acvariu ce-i repetă ro-tunjimea siluetei, cu un pește în el (să fi însemnând și acesta un simbol cristic?). Tabloul ne oferă o tandră imagine a continuității, iubirii și speranței.

O dovadă clară că la baza lucrărilor artistului se află evenimentele copilăriei este pânza *Armonie* (1985), în care autorul se înfățișează pe sine cu șevaletul în spate, alături de tatăl său cântând la fluier, pe fundalul stâncos al reliefului din Belevinț, având drept „spectatori” trei capre. Armonia coloritului argintiu, fără nuanțe stridente, imprimă lucrării o expresivitate deosebită. Calitățile menționate se reflectă și în operele: *În gerul argintiu* (1985), *Gingășie* (1988), *Grijile toamnei* (1988), *Autumnală* (1988), *Singură, încet, trăiește mama...* (1988), *Căluțul* (1989), *Zestrea mamei* (1989), *La Marta și Maria* (1990). Fiecare dintre aceste lucrări relatează despre situații arhicunoscute – despre un bunel topit de dragoste cu nepotul în brațe, despre toamnele și grijile mamei la țară, despre colindele de Crăciun și venirea lui Hristos în casa Martei și a Mariei, dar care sunt prezentate în metafore vizuale distincte, unice, care-l fac deosebit pe autor.

În toate aceste lucrări Mihail Statnii operează cu un colorit laconic, stins, dominat de nuanțe argintii, cu treceri armonioase de la o suprafață la alta, fără accente lineare. Această primă perioadă mai e marcată de lucrările *Zestrea mamei* (1989), *Cu capra* (1991), *Speranța* (1992) și se încheie cu tabloul *Pictorița Nina Șibaev* (2000).

După anul 2000, majoritatea tablourilor concepute și realizate de Mihail Statnii propun o nouă variantă de abordare a paletelor coloristice. Una dintre primele

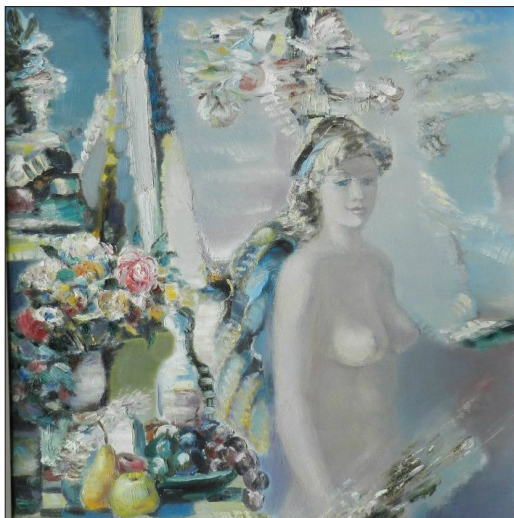
lucrări în care se atestă această schimbare este *Dansul căluțului* (2000), urmată de *Dansul căluțului în satul Boian* (2012), *Colinde de Crăciun* (2016), *Anul Nou cu Căluțul* (2018), *Crăciun cu Steaua și Vertepul* (2019), continuând și îmbogățind ciclul de lucrări axate pe tradiții create anterior. Pictura sa devine astfel mai decorativă, vibrând de culoarea costumelor populare. Se schimbă de asemenea și componenta fundalului, acesta devenind o scenă feerică, plină de tușe, care organizează ritmul din jurul figurilor. Complementar, artistul abandonează tradiționala formulă a prezentării formei și volumului, acceptând suprafețele plane, în concordanță cu decorativismul rece al culorii.

Similare ca tratare și utilizare a procedeelor plastice sunt creațiile *Toamnă* (2004), *Toamna în sat* (2011), *Autumnală* (2014), *Cariatide* (2014), *Serbare autumnală* (2015), diferența constând doar în coloritul incandescent al culorilor. Într-un ciclu aparte se constituie lucrările consacrate mamei artistului – *Zestrea mamei* (1989), *Așteptarea mamei* (2002), *Primăverile mamei mele* (2012), *Cariatide* (2014), *Sărbătoarea iei* (2022), toate fiind suplimentate cu fiorul dorului de trecut, cu speranța și veșnicele așteptări ale copiilor plecați.

După toamnă, anotimpul cel mai preferat în pictura artistului este primăvara. Ea te învăluie cu proșpețime în *Pescărușul* (2012), *Crucifix de primăvară* (2012), *Muză* (2013), *Primăvara în atelier* (2014), *Ziua Bunavestirii* (2016), *Pictorul și modelul său* (2017), *Lu-*

Armonie, 1985, u., p., 116 × 116 cm.

În gerul argintiu, 1985, u., p., 81 × 74 cm.

mea în care trăiesc (2018), *Primăverile* (2018), (2021). De cele mai multe ori nu există o delimitare tematică strictă, ci se urmărește integrarea unui sau a câtorva subiecte. De exemplu, *Cariatide* sugerează asocierea arhitecturii Erehteionul-ui grecesc cu femeile basarabence – soții, mame și bunici, care au contribuit la constituirea patrimoniului național. Sub alt aspect, tradițiile locale sunt prezentate ca o continuare firească a legendelor biblice, cum ar fi tablourile *La Marta și Maria*, *Crucifix de primăvară* sau *În ziua Bunavestirii*.

O particularitate distinctă a operelor lui Mihail Statnii o constituie prezența naturilor statice ca parte componentă în majoritatea pânzelor, fie că e vorba de scenele din atelier sau de cele consacrate anotimpurilor sau sărbătorilor tradiționale.

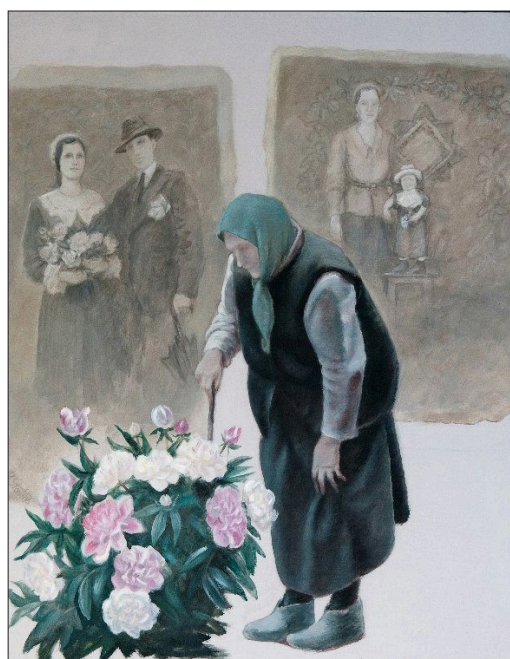
La Marta și Maria, 1990, acril, p., 81 × 78 cm.

Prin creația sa maestrul ne poartă în lumea satului, a copilăriei, a tradițiilor și a legendelor. Format într-o perioadă în care interferențele culturale erau orientate preponderant spre est, pictorul și-a identificat nișa artistică distanțată de rigorile ideologiei sovietice, concentrându-se pe mesaje spirituale, sufletiste, evocate într-o manieră stilistică memorabilă.

Mihail Statnii a îndrăgit din copilărie strpvechile tradiții și obiceiuri populare, le-a transpus și tălmăcit de-a lungul deceniilor în lucrări de pictură, apreciate la saloanele de artă, la expozițiile-concurs naționale și internaționale. A devenit un adevărat purtător și promotor al frumuseții lumii, dar și un exponent al comuniunii moldo-ucrainene, al tradițiilor ucrainene și moldovenești.

Gingășie, 1988, u., p., 73 × 65 cm.

Primăverile mamei mele, 2012, acril, p., 93 × 73 cm.

Toamna în sat, 2011, u., p., 73 × 82 cm.

Pentru merite deosebite în artă și promovarea culturii naționale lui Mihail Statnii i s-a conferit titlul de Maestru în Arte (2021). Este protagonistul expozițiilor personale din Chișinău (1992, 1993, 2007, 2012, 2017), București (Galeria Avan Post, 1993), Istanbul (Galeria Alkent actual Art Yayınlarz, 1995; Galeria Kadikei, 1998), Izmir (1997), Centrul ONU în Moldova (2003), Galeria „Atlantis” din orașul Atlanta (2003), Galeria Asociației Pictorilor din orașul Rag Banc, New-Jersey (2003), Asociația avocaților americani (Chișinău, 2007), participant la manifestările naționale (1966 – până în prezent) și internaționale din Iași (1990), Galați, Bacău (1991), București (1993, 1994, 1998), unionale din Erevan (1970), Tbilisi (1977), Vilnius (1987), Moscova (1972, 1977, 1978, 1980, 1988, 1989), Bul-

Și totuși..., 1992, u., p., 60 × 65 cm.

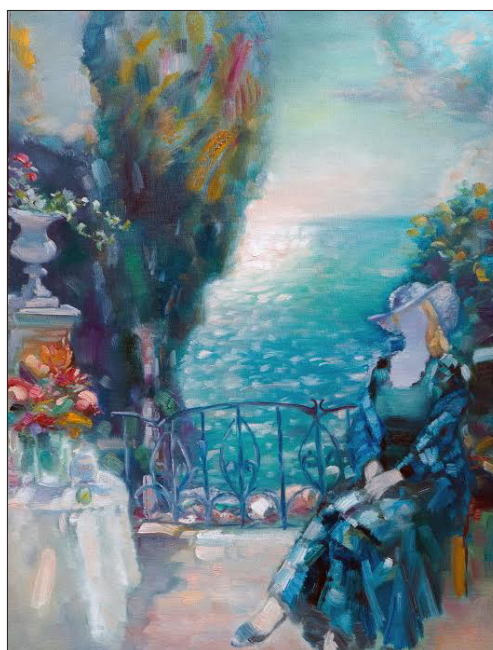
garia (1973), Kabul (1982), Grenoble (1985), Istanbul (1994) etc. Cu prilejul aniversării a 80-a, în perioada 3–20 noiembrie 2022, Centrul Expozițional „C. Brâncuși” din Chișinău a găzduit expoziția sa jubiliară cu genericul *Tradiții*.

BIBLIOGRAFIE

1. Mikhail Statniy. 1995, Istanbul, 47 p., comentariu de Constantin Spinu.
2. <https://www.moldpres.md/news/2022/11/03/22008346> (consultat: 18.12.2022).
3. <https://trm.md/ro/cultura/artistul-plastic-mihail-statnii-a-inaugurat-expozitia-personala-intitulata-traditie> (consultat: 18.12.2022).

Grijile toamnei, 1988, 116 × 72 cm.

Larisa în Crimeea, 2019, u., p., 65 × 50 cm.